

УДК 343.9

В. М. Трепак
кандидат юридичних наук

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ ОБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ

Звична для наукових статей вступна частина цієї публікації могла б бути іншою, якби не абсолютно достатнє для її мети формулювання, закріплене в Законі України «Про освіту». Останнє в повній мірі відображає ключову сутність розглядуваної нижче проблематики, а тому не потребує авторських зусиль для викладення ексклюзивної преамбули, вдало визначаючи освіту як основу інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави, метою якої є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу [1].

Тому не потребує доведення твердження, що недоліки в системі освіти найболючіше відображаються на довгострокових перспективах кожного народу, хоча й залишаються непомітними при поверхневому аналізі, і Україна тут не виняток. Не піддається сумніву і те, що знання, які отримує юний громадянин в школі та інших навчальних закладах, в найбільшій мірі впливають на формування його світогляду, далеко наперед визначаючи особисте ставлення до власних прав і обов'язків, ментально відмежовуючи уявлення про правомірну та неправомірну поведінку. При цьому такі знання засвоюються не тільки через традиційні засоби навчального процесу, але й отримуються від інших уособлених і неусоблених джерел, у тому числі проявів корупції, свідком яких неприйнятно часто стає український учень (студент), наперед втрачаючи ще не утверджену віру в чесне, справедливе, демократичне суспільство.

Для тих, хто сумнівається в гостроті поставленої проблеми та має легковажні ілюзії щодо стану справ у цій сфері, достатньо хоча б епізодично ознайомитися з широко представленими результатами різноманітних соціологічних досліджень із теми. Так, наприклад, згідно з даними Барометру світової корупції 43% українців вважають освітню систему «надзвичайно корумпованою», а 33% опитаних, задіяних в освітньому процесі, протягом року сплачували хабар. Зовсім некорумпованою освітню систему визнали лише 2% респондентів [2].

Ця статистика не була б такою вражаючою, якби не та обставина, що корупція в освіті має

особливо довгостроковий вплив, створюючи підґрунтя для подальшого укорінення корупції в суспільстві загалом, спотворюючи аксіологічну парадигму його існування, а також наносить непоправної шкоди, гальмуючи, зокрема, й економічний розвиток країни та негативно впливаючи на можливе інноваційне зростання з огляду на різке зниження рівня якості освіти. Освічене суспільство – це стратегічний ресурс держави, який робить її конкурентоспроможною на світовому ринку. Натомість, на думку експертів, ситуацію, що існує сьогодні в українській освітній галузі, можна характеризувати як кризову. Не останню роль у цьому відіграє корупційний складник, починаючи з навчальних закладів дошкільного типу і закінчуючи вищими навчальними закладами (ВНЗ) [3].

Недаремно ще Сократ вважав, що коріння злочинності слід шукати в поганому вихованні, недоліках системи освіти: людина, як він вказував, поводить себе погано тому, що не знає, в чому її благо [4, с. 39]. Наведене класичне твердження, що справедливе в контексті загальної характеристики злочинності, ще більше підходить для спеціального застосування під час оцінки природи корупції, так само, як і висновок Ч. Беккарія, який до основних засобів боротьби зі злочинністю зараховував, окрім іншого, виховання в людях поваги до закону замість страху перед владою, надаючи особливе значення просвітництву і вихованню, вказуючи, що найбільш вірним, хоча і найбільш важким засобом запобігання злочинності є вдосконалююче виховання [5, с. 45].

Та й в сучасній кримінології особа злочинця на різних рівнях наукової абстракції досліджується не як уроджений феномен із певною генетично закладеною злочинною програмою, а як продукт недостатньої соціалізації і негативного соціального впливу. Фундаментальним у вітчизняній та світовій кримінології є положення, що майбутнім злочинцем особа стає внаслідок слабкої позитивної соціалізації [4, с. 15]. По-суті ж, першим публічним засобом соціалізації людини в Україні і є система закладів освіти, хоча виконує вона вказану місію недостатньо успішно. Більше того, як це ні парадоксально, система національної освіти є одним із джерел підвищеного корупціогенного потенціалу українського суспільства, непрямо впливаючи на деструктивне формування особистості значної частини майбутніх правопорушників.

Дійсно, корупція глибоко проникла в усю систему та структуру вітчизняної освіти, завдаючи, по суті, непоправної шкоди, що носить не стільки безпосередній, скільки прихований та відкладений характер. В Україні, де, відповідно до Конституції, повна загальна середня освіта є обов'язковою, практично кожен громадянин проходить через цю систему, рано чи пізно зіштовхуючись з її корупційними недоліками. І якщо на дошкільному етапі чи в молодших класах вони хоча б не зачіпають свідомості дитини, то старші учні та студенти навчальних закладів уже цілком здатні усвідомити стан речей та реально оцінюють сутність і значення дій недобросовісних представників академічної адміністрації, вчительсько-викладацького складу. У той же час, не завжди маючи можливість протистояти нав'язуваному корупційним стереотипам, молодь, що навчається, сприймає пропонувану їй модель поведінки як ефективну та таку, що цілком відповідає суспільним нормам, як засіб досягнення цілей. Батьки, керуючись, на їх думку, добрими намірами, у свою чергу, своїми ж діями, спрямованими на «створення сприятливих умов для навчання дітей», тільки підсилюють таке переконання. Відповідно, подвійна мораль, якої непрямо навчають у такий спосіб людину, що перебуває в стані свого психологічного становлення, стає в багатьох випадках основою її спотвореного світогляду на все подальше життя.

Корупція в освіті як джерело загальнонаціональної корупції. Відтак згадана вище негативна соціалізація починається вже зі школи та глибоко укорінюється у свідомості та підсвідомості дитини. У той же час належна увага держави до протидії корупції на цьому етапі системи виховання практично не приділяється, хоча боротися тут із нею, з урахуванням особливостей, про які буде сказано пізніше, було б найпростіше, і проблема могла б бути вирішена ще в зародку, не задавнюючись на пізніші етапи. Це відіграло б надзвичайно важливу роль у всьому антикорупційному процесі в Україні, який уже набридає суспільству своєю безпорадністю ось уже більше як чверть століття. Очевидно, що належна увага до запобігання корупції в школі сприяла б і зменшенню цього явища на рівні вищої освіти, в університетах.

Звичайно, всебічно запобігати корупції в освіті, в тому числі на університетському рівні, значно складніше, ніж прямолінійно боротися з її наслідками, очевидними проявами, що теж, безперечно, потрібно робити, але з усвідомленням меж цього методу. Запобігання ж корупції через виявлення та усунення її причин, справді, є набагато ефективнішим, хоча й потребує набагато серйознішої роботи, значно більших ін-

телектуальних та організаційних ресурсів. При цьому посилення на відсутність таких ресурсів як пояснення відсутності відповідної роботи є неприйнятними, оскільки перші, безумовно, є в наявності, а другі можна і слід обов'язково знайти. Корупція в освіті є однією з основних причин високого рівня корупції в Україні загалом як комплексного загальнонаціонального суспільно-правового явища.

Безумовно, противники такої тези можуть запропонувати протилежну логіку, що корупція в освіті є не однією з причин, а лише наслідком загальносоціальної несприятливої ситуації, з чим можна погодитись тільки частково (в тому плані, що це взаємопов'язані явища). Але позиція апологетів такого підходу не враховує всю комплексність корупції, що характеризується різними критеріями, зрізами та проявами, з різним ступенем складності та укоріненості, кожен з яких зумовлений своєрідними факторами, має свій ступінь поширеності, неоднаково проявляється і впливає один на одного та на суспільне життя в цілому, потребує окремої методології теоретичного дослідження і практичної роботи у сфері її протидії. Тому потрібно виходити з того, що ефективна боротьба з корупцією можлива тільки шляхом з'ясування всіх прихованих першопричин кожної очевидної проблеми, які проявляються в різних формах, але мають спільне походження.

Так, як відомо, основним суб'єктом корупційного правопорушення є службова особа, а цього статусу зазвичай набувають випускники саме вищих навчальних закладів, що не потребує статистичного підтвердження. Для більшості ж вакансій службовців вища освіта взагалі є обов'язковою вимогою. Спостерігаючи корупційні практики під час навчання чи, ще гірше, залучаючись до них безпосередньо, здобувши, врешті-решт, вищу освіту, такий випускник, природньо, не позбувається здобутих звичок під час виконання службових обов'язків на отриманій завдяки диплому роботі. Відтак рівень корупції на вищому академічному рівні мусить бути зведений до мінімуму та каратися безкомпромісно, а корупціогенні фактори тут мають усуватися першочергово та з особливою увагою. Ступінь концентрації антикорупційної активності у вищих закладах освіти має бути найвищим. У першу чергу це стосується тих ВНЗ та їх факультетів, що готують майбутніх державних службовців, особливо працівників судових і правоохоронних органів, спецслужб, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Іншими словами, слід надалі не допускати ситуації, коли освіта приносить не користь, а шкоду суспільству. Із цього приводу, аналізу-

ючи кримінологічні аспекти особи хабарника, М. Мельник відзначає істотне підвищення освітнього рівня хабарників: «Якщо в 1990 році лише кожний другий (52,9%) хабарник мав вищу або середню спеціальну освіту, то на сьогодні питома вага таких осіб серед хабарників уже становить понад 80%. Наявність відповідного рівня освіти зумовлюється характером службової діяльності службових осіб та особливостями посад, які вони обіймають. Його підвищення, яке вимагається потребами ефективного виконання службових обов'язків, може мати негативний наслідок удосконалення способів вчинення корупційних злочинів, підвищення характеру та ступеня їх суспільної небезпеки» [6, с. 180]. Звертається увага на цікаву закономірність: традиційно найвищим серед осіб, які вчиняють службові злочини, є освітній рівень тих, хто вчиняють зловживання владою або службовим становищем (упродовж останніх десяти років він коливався в діапазоні 80-90%).

Причини корупції в освіті: загальна характеристика. Причини виникнення корупції у сфері освіти на серйозному рівні аналізуються не так часто, як цього потребує складність ситуації. При цьому перелік таких причин зазвичай наводиться однаковий і умовно об'єднується в три наступні групи: 1) об'єктивні причини, до яких належать низький рівень заробітної плати освітян, обмежена кількість місць на бюджетну форму навчання за престижними спеціальностями або в рейтингових вищих навчальних закладах, недосконалість законодавства, спрямованого на запобігання та протидію корупції; 2) суб'єктивні причини, а саме: розчарування й апатія з боку викладачів до навчального процесу, який є ускладненим відповідно до вимог Болонської системи і не приносить достатніх матеріальних винагород; відсутність пошани до викладацької роботи з боку студентів; замовчування студентами випадків давання і вимагання грошової чи іншої матеріальної винагороди; 3) об'єктивно-суб'єктивні причини, зокрема: відпрацьовування особою витрат у зв'язку з влаштуванням на викладацьку роботу, недостатні правові та соціальні гарантії захисту освітян [7].

Світовий банк називає свої чотири причини процвітання корупції, які застосовні до сфери освіти: 1) наявність можливостей; 2) невисокі шанси бути спійманим через брак прозорості та неефективну роботу правоохоронних органів; 3) низька мотивація для наділених владою осіб через низькі зарплати та непевність у завтрашньому дні; 4) загальна культура чи обставини, які змушують вдаватися до протиправних дій [8].

Погоджуючись з частиною наведених висновків, вважаємо за необхідне розглянути їх та деякі інші проблеми аналізованої сфери деталь-

ніше, з більшим урахуванням національних особливостей, назвавши основні причини корупції в освіті, однією з яких, справді, небезпідставно називають недостатнє матеріальне забезпечення працівників освіти та навчальних закладів.

Недостатнє матеріальне забезпечення. Переважна більшість вчителів та директорів не задоволені своїм статусом у суспільстві (82% та 59% відповідно), а ще більше – рівнем соціального забезпечення (93% та 94% відповідно). Приблизно стільки ж опитаних вчителів та директорів не задоволені рівнем своєї заробітної платні – 89% [9]. Це спонукає значну частину молодого покоління та їх батьків не розцінювати випадки надання освітянам (отримання ними) неправомірної вигоди як прояви корупції, а як цілком поширені та звичні явища в українському суспільстві – допомогу школі (фінансування якої здебільшого є недостатнім) або знак вдячності вчителям. Природно, що (подібно до медичної галузі) більшість батьків розглядають підвищення зарплати вчителям (54,2%) та збільшення фінансування сфери освіти (48,4%) як дієві механізми подолання корупції в загальноосвітніх школах [10].

Прикметно, що цю позицію поділяють і представники наукового та фахового (експертного) середовища. На думку І. Совсун, загальна культура толерування корупції так міцно укорінилася в університетському житті, що проблемами недофінансування її пояснити вже не можна. Але в той же час, на її думку, без підвищення зарплат в освіті будь-які спроби подолати хабарництво приречені на поразку. Це не може бути єдиним механізмом, проте є мінімальною вимогою [8].

Штучна латентність. Слід звернути увагу і на певну невиразність меж корупційних правопорушень у сфері освіти. Досить часто вчинення чи невчинення певних дій вчителя (викладача) з використанням становища, яке він займає у відповідному навчальному закладі, відбувається не за конкретно визначеною неправомірною вигодою та навіть не за її чітко виголошеною обіцянку, а на основі досить абстрактного сподівання особи на отримання певної користі за вчинення таких дій у майбутньому. Фактично йдеться про один із найбільш прихованих, «замаскованих», але і один із найнебезпечніших видів корупції, де практично неможливо пізнати правопорушника та довести наявність у його діях складу правопорушення, притягти винного до юридичної відповідальності.

Такі вчинки притаманні не лише сфері освіти, але тут вони вкорінилися та реалізуються у свій особливий спосіб. При цьому організація роботи за принципом «послуга за послугою» на-

буває нерідко систематичного характеру, де вже ніхто не веде обліку таких «послуг», а визначити в грошовому чи іншому конкретно визначеному еквіваленті розмір неправомірної вимоги, точний момент та спосіб її отримання практично неможливо. У зв'язку з наведеним такий метод корупції дозволяє правопорушникам додатково знаходити переконливі аргументи для самовиправдання (крім низької зарплати та ін.), нашаровуючи на неочевидну неправомірність своїх діянь цілі пласти сумнівних з точки зору чистої моралі доводів, які після відповідної ментальної обробки видаються їм цілком резонними.

Низька правова обізнаність. Не можна не сказати і про відсутність в Україні успішної практики боротьби з корупцією в освіті, особливо стосовно освітян, що не є службовими особами. Це відбувається на фоні того, що далеко не всі працівники освітньої сфери взагалі усвідомлюють кримінальну караність отримання так званих подяк за свою необґрунтовану лояльність до окремих учнів (студентів). Мало хто з них знає, що згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 квітня 2013 р. встановлена кримінальна відповідальність за пропозицію чи обіцянку працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, надати йому (їй) неправомірну вигоду, а так само за надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій із використанням становища, яке він займає, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 1 ст. 354 «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації»).

Більшості невідомо, що кримінально караним є і прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій із використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 2 ст. 354 «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації»).

Недоліки новітньої антикорупційної активності в освіті. Відтак відповідна антикорупційна робота у сфері освіти ведеться кволо. Широкий суспільний загал, який вимагає негайних, гучних викриттів замість кропіткої праці на результат, знаходить відгук в особі антикорупційних державних органів, які не мотивовані

працювати над недостатньо резонансними справами. Їх зосередженість на «відловлюванні» окремих корупціонерів із подальшим медійним супроводом, нехай і безрезультатних, але ефективних спробах притягнення їх до відповідальності, різко дисонує з відсутністю системної праці проти корупції як явища, що не завжди потребує публічності. Як наслідок, саме боротьба з корупціонерами, а не з корупцією, є характерною ознакою сучасного етапу антикорупційної активності. При цьому в поле зору компетентних органів зазначені індивіди потрапляють не в порядку системного підходу, а, в кращому випадку, на основі випадкової вибірковості. Крім того, незважаючи на наявність великої кількості новітніх наукових досліджень, висновків практикуючих громадських, у тому числі міжнародних організацій, в Україні превалювання застарілих репресивних методів протидії корупції над превентивними заходами є непропорційно асиметричним.

Аналізуючи вищевикладене, треба визнати, що діяльність новостворених в Україні антикорупційних органів, які спеціалізуються на корупції «вищого рівня», матиме сенс лише за умови одночасної роботи інших суб'єктів протидії корупції в інших сферах, у тому числі в освітній галузі. Протидія корупції в освіті має стати одним з основних предметів роботи всіх компетентних органів державної влади, особливим об'єктом уваги НАЗК, Генеральної прокуратури, глави держави та уряду. Основну ж організаційно-правову ініціативу в цій частині має взяти на себе саме Національне агентство з питань запобігання корупції як спеціально уповноважений орган державної влади, на якого покладено функції із забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики.

Це, звичайно, не означає, що боротьба з політичною, олігархічною корупцією чи іншими її проявами на найвищому рівні має вестися менш інтенсивно. Йдеться лише про необхідність зміщення фокусу концентрації державної уваги з наслідків на причини корупції, з тактичних на стратегічні заходи, зі злободенних проблем сучасності на глобальну перспективу демократизації України, її звільнення від тягарів безуспішного минулого, одним з яких є корупція.

Активізація антикорупційної активності в освіті. Звісно, не можна сказати, що останнім часом не відбулося зовсім ніяких зрушень у цьому напрямку. Так, успішною реформою, яка, дійсно, зменшила рівень корупції в освіті, можна вважати запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), запровадження в низці вишів електронного прийому іспитів, результати яких не пов'язані із суб'єктивною оцінкою викладача, та деякі інші. Проте це

лише незначні елементи значно глобальнішого і тривалішого процесу, необхідного для відчутної мінімізації корупційних практик. Тому здійснені і здійснювані реформи в освіті як наслідки самоочевидних нагальних потреб суспільства є схвальними, але, як уже відзначено, – недостатніми. Проблема є значно глибшою, і вирішити її запровадженням окремих інновацій, не заглиблюючись в причини, які зумовили її, – неможливо.

Міжнародна організація «Transparency International» у своєму «Звіті про рівень світової корупції в галузі освіти» доводить, що активізація боротьби проти корупції в освіті є важливою не лише для відповідності освітньому цензу чи повноцінному розвитку дітей, але й для виховання нового покоління, яке зможе сказати «ні» корупції. Даний документ вимагає від урядів, міжнародних організацій, приватних підприємств та громадянського суспільства забезпечити належне врядування в освітній політиці в усьому світі [2].

Слід повністю підтримати такий заклик, а на зміну поганому вихованню прикладами недобросовісних вчителів-хабарників має прийти не просто освіта без корупції, а освіта антикорупції. Ця модель, що поки не надто відома українському суспільству та фаховому середовищу, є неминучою альтернативою пасивному, відстороненому підходу навчальних установ до реального життя.

Тому небезпідставно відзначається пріоритетність правової антикорупційної освіти у формуванні антикорупційної свідомості, зокрема і її важливість в антикорупційній діяльності, що зумовлюється двома основними моментами: 1) така освіта, особливо спрямована на підростаюче покоління та молодь, закладає основи правомірної поведінки громадян, а отже, формує негативне психологічне ставлення до корупції; 2) антикорупційні знання забезпечують створення передумов для дієвої протидії корупції із залученням до цього процесу широких верств населення. Правова антикорупційна освіта, яка полягає в здійсненні комплексу заходів виховного, навчального та інформаційного характеру, спрямованих на формування високої антикорупційної правосвідомості, має бути всеохоплюючою і диференційованою залежно від категорій, на яку вона спрямовується. Об'єктом спрямування цієї освіти має бути, насамперед, учнівська та студентська молодь [6, с. 264].

Отже, не лише загальноосвітня робота без визначення конкретної мети, але й цілеспрямоване виховання нових, чесних, порядних громадян, що впевнено нести будуть високі правові і загальнолюдські ідеали, має стати одним з основних завдань Української держави. Тільки нове високоосвічене, повноцінно виховане покоління зможе не лише позитивно вплинути на економічні показники якості життя людини в Україні, утвердити громадянські політичні свободи, але й сформувати високу правову свідомість решти суспільства, без чого його інтеграція в європейське співтовариство так і не відбудеться.

Література

1. Про освіту: Закон України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
2. Transparency International: ефективна боротьба з корупцією починається з її викорінення в освіті // Тиждень [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://tyzhden.ua/News/90497>.
3. Корупція в освітній галузі: загрози стратегічному розвитку українського суспільства. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень – Режим доступу до ресурсу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1154/>.
4. Кримінологія / За ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкина – Х. : Право, 2014. – 440 с.
5. Кримінологія / За заг. ред. Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна. – К. : Національна академія управління, 2010. – 496 с.
6. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) / М.І. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.
7. Бабенко Б.А. Корупція в системі вищої освіти: сутність, причини та наслідки / Б.А. Бабенко, С.Ж. Лазаренко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=812>.
8. Совсун І. Теорія і практика корупції в освіті / І. Совсун // Тиждень [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://tyzhden.ua/Society/88089>.
9. Школа очима батьків, вчителів та директорів шкіл (за результатами соціологічного опитування) // Фонд «Демократичні ініціативи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/-shkola-ochima-batkvannja.htm>.
10. Стан корупції в Україні: порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень 2007, 2009, 2011 та 2015 // Київський міжнародний інститут соціології. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://kiis.com.ua/materials/pr/20161602_corruption/Corruption%20in%20Ukraine%202015%20UKR.pdf.

Анотація

Трепак В. М. Корупція в українській освіті як пріоритетний об'єкт протидії. – Стаття.

У статті обґрунтовується необхідність привернення уваги до проблем корупції в українській системі освіти. Розкриваються аспекти негативного впливу корупції, які торкаються багатьох сфер у державотворчих процесах. На основі оцінок експертів, соціологічних опитувань та офіційних даних проаналізовано реальний стан корупції в освітній сфері. Досліджуються фактори, які формують, розвивають та впливають на зростання корупційних явищ в освітній галузі нашої країни. Розкривається причинно-наслідковий зв'язок між недоліками в системі освіти, що спричиняють або уможливають прояви корупції, та високим рівнем корупції як комплексним загальнонаціональним суспільно-правовим явищем в Україні. Проведено критичний аналіз заходів, які здійснюються державними органами з метою подолання корупції. Стаття містить конкретні рекомендації організаційного, правового та ідеологічного характеру, спрямовані на протидію корупції в системі освіти.

Ключові слова: протидія корупції, система освіти, особа злочинця, суб'єкт корупційного правопорушення, корупційна модель поведінки.

Аннотация

Трепак В. М. Коррупция в украинском образовании как приоритетный объект противодействия. – Статья.

В статье обосновывается необходимость привлечения внимания к проблемам коррупции в украинской системе образования. Раскрываются аспекты негативного влияния коррупции, которые касаются многих сфер в процессах. На основе оценок экспертов, социологических опросов и официальных данных проанализировано реальное состояние коррупции в образовательной сфере. Исследуются факторы, которые формируют, развивают и влияют на рост коррупционных явлений в сфере образования нашей страны.

Раскрывается причинно-следственная связь между недостатками в системе образования, которые вызывают проявления коррупции, и высоким уровнем коррупции как комплексным общенациональным общественно-правовым явлением в Украине. Проведен критический анализ мероприятий, которые осуществляются государственными органами с целью преодоления коррупции. Статья содержит конкретные рекомендации организационного, правового и идеологического характера, направленные на противодействие коррупции в системе образования.

Ключевые слова: противодействие коррупции, система образования, личность преступника, субъект коррупционного правонарушения, коррупционная модель поведения.

Summary

Trepak V. M. Corruption in Ukrainian education as a priority object of reaction. – Article.

The article shows the necessity of drawing attention to the problems of corruption in the Ukrainian education system. Revealed aspects of the negative impact of corruption that affect many areas of the state building process. Based on the estimates of experts, opinion polls and official data analyzed real situation of corruption in the education sector. Investigates factors that form, develop and affect the growth of corruption in the education sector of our country. It reveals a causal relationship between the drawbacks in the education system that cause or allow corruption, and high levels of corruption as a complex national social and legal phenomenon in Ukraine. Has the critical analysis of measures undertaken by public authorities to combat corruption. This article contains concrete institutional, legal and ideological recommendations, aimed at combating corruption in the education system.

Key words: anti-corruption, education system, identity of the offender, subjects of corruption offenses, corruption model of behavior.